

Priloga „Slovenskega gospodarja“

Božična noč pastorkе.

Je največji križ, če siromaku umrje žena na prvem porodu in mu ostavi nedolžnega črvička v zibelki. Taka bridka usoda je zadela kočarja Blaža Bučeka na Trnovem.

Kaj je hotel uboga para drugega, kakor da se je ženil v drugič. Vzel je Glodačevo Jero iz Bukovega žlaka, ki je prišla na kočarijo praznih rok.

Julčka iz prvega zakona je še tičala v plenica in že so govorili ljudje, da je dobila reva pisano mater v pravem pomenu. Blaž se je premaknil z drugo ženitvijo z dežja pod kap. Jera je tako čuvala nad otročičem, da je padel s peči na tla, ko se niti shodil ni. Julčka si je pokvarila pri padcu nogo v kolenu. Mačeha je utajila možu pohabo. Otročiček se je pač drl od bolečin, dokler ni bil ob glas in se je nekako privadil na bolečine v desni nogi. Julčka ni shodila dolgo, ker ji je skrčilo nogo in je hudo šepala koj pri prvih poskusih po dveh.

Jera je dobila svoje lastne otroke in šepava Julčka ji je bila deveta briga. Pohabljen sirota je bila, niti sama na igranih nogah, obsojena, da je prenašala polbratca in polsestrico, in nikdo je ni vprašal, če zmore dvojno breme.

Oče ni bil sirov z Julčko. Nosil ji je z dela beli kruh, katerega je jedla skrivaj. Prave zaščite pa ni mogel nuditi prvorojenki, saj je bil kot bajtar obsojen na dnino in trojica otrok je bila prepuščena mačehi ter materi.

Radi prevelike oddaljenosti pohabljenče ni moglo niti v šolo, da bi se bila vsaj nekoliko odtegnila težkemu delu v hiši in po prekopenem bregu.

Če jo je poslala mačeha kam k sosedom, je zvedela tamkaj v nežni mladosti, da nima prave matere, ampak — pisano.

Obrazeka je bila Julčka angelsko čednega, le šepava hoja jo je tlačila in pehala v usodo pohabljenih. Deklica se je zasmilila vsakemu, ako jo je videl, kako težko se je poganjala za delom.

K poduku za prvo sv. spoved, obhajilo in birmo jo je oče nosil k fari. G. katehet se je čudil Julčkini nadarjenosti in prosjačil pri občini, da bi ji ta oskrbela izobrazbo domače šole. Občinski očetje so g. kaplanu kimali, pri-trjevali, a se niso zganili v upanju, da bo mladi gospod itak skoro prestavljen in občina bo vsaj začasno rešena vzdrževanja mladinske reve.

Nekako pritiščala se je Bučekova Julčka do dvanajstega leta, dasi je bila pisana majka uverjena, da jo bo pobrala smrt, predno ji bo v trajno nadlogo.

Po dvanajstem letu si je deklica vidno opomogla in je ob večjih praznikih

s pomočjo palice prištorčljala v cerkev k sv. zakramentom.

Leto 1912 je beležil koledar. Julčka je stopala v trinajsto leto. Oče je že bil naprosil, da jo sprejme na spomlad dobrosrčna šivilja v uk, da bo otrok vsaj nekoliko oskrbljen za odrasla leta.

Nikdo ni bil bolj vesel obljubljenega odhoda z doma nego Julčka, ki je od dne do dne bolj spoznavala ter čutila, kaj je pohabljeni pastorki — pisana mati!

Na božični post pred spomladanskim nastopom šiviljskega uka je prinesel oče domov govedine za praznike.

Jera ga je vprašala, če je kupil tudi žafran in muškaplet, ker brez teh primesti je goveja juha za psa! Mož-dinar najbrž niti znal ni, kaj pomenita ti dišavi za kuho in se je odrezal, da na ti dve reči niti zmislil ni. Na mestu je moral seči po desetico v žep. Julčka je prejela iz ust mačeha naročilo, naj takoj odkreva k trgovcu v vas po za groš žafrana in za groš muškapleta.

Blaž se je ponudil, da bo že oskrbel on zahtevano, ker lahko in naglo hodi. Deklina nima prave zimske obleke, ne obuvata in povrh še lahko prične vsak čas snežiti znova v itak ledeni zimi.

Jerina je obveljala iz bojazni, da se ne bi mož kje zapil na vasi in priklašturil domov pijan za praznike.

Julka se je podala rada na pot, kateri je bila tja in nazaj kos v treh urah. Na vsak način je bilo časa dovolj, da se vrne pred mrakom in temo.

Dekle je štorčljalo in šepurilo židane volje po izhojeni gazi. Bila je naravnost razigrana v zavesti, da je mačeha vsaj zmerjala in pehala ne bo pri snaženju, pospravljanju in običajnih pripravah za Božič.

Da bi desetice ne zgubila med potjo, jo je shranila v usta po deželjski razvadi.

Na veselem pohodu proti vasi jo iznenada prešine vprašanje: Po kaj so me pa poslali v trgovino?

Nikdar še ni videla ne žafrana in ne muškapleta in povrh sta ji tudi obe neznani imeni ušli iz spomina. Naj si je napenjala možgane gor in dol, žafran in muškaplet ji nista padla iz njih.

Tolažil jo je up, da bo že trgovec znal, kakih dodatki spadajo v govejo juho in ji bo dal pravo.

Brez vsake bojazni na neuspeh je pridrsala primeroma naglo v vas, kjer so bili ljudje poskriti po hišah. Pripravljalo se je staro in mlado na sveto noč.

Iz ene hiše pa je le smuknil kužek in se obregnul z glasnim bevskanjem ob njeno sključeno hojo.

Sam ljubi Bog vedi, zakaj se je laježa ščeneta tako prestrašila, da jo je potreslo po celem telesu. In ravno ta potres od pet do temena je učinil nekaj, kar je bilo za njo usodepolno.

Psiček se je nalajal, odstopical godrnjaše nazaj v hišo in Julka je dosegla povsem pomirjena prodajalno. Pred vstopom je segla s prstom v usta po desetico. Ni je bilo! Padla ni nikjer, da bi jo bila zgubila. Doletelo jo je samo eno: požrla je nenadoma denar, ko je strepetala pred psom.

Kaj sedaj?

Ni imela ne desetice in ni znala, po kaj je prišla.

Upala se je sicer pred trgovca in mu je odkrito povedala, kaki dve nadlogi jo tlačita in naj ji pomaga za božjo voljo.

Dedec jo je poslušal do konca. Prijel jo je za roko in jo porinil skozi vrata, ker toliko nespameten ni, da bi nasedel čisto tuji potepenki!

Solze prebridke zavesti so se ji udrle po licu v negotovosti, kaj bo, če se bo prikazala pred pisano mater brez nakupa in denarja?

Jok ji je osvežil spomin toliko, da se je domislila čevljarja Mohorja, kateremu je nosila že parkrat v popravilo očetovo in materino pošvajdrano obutev. Mohor je bil dober z njo. Pomiloval jo je radi pisane matere in ji je stisnil vsikdar kak sad, predno je odšla.

Ako ji ne bo pomogel on iz zagate, ji ne bo nikdo! V nadi na sigurno pomoč se je odpravila k Mohorju, katerega je dobila doma.

Možic ji je verjel vse, kar mu je požila. Popeljal jo je k peči, da se tam ogreje, in ji zagotavljal, da ji bo kupil iz svojega nesrečnega žafrana in muškapleta.

Hitro je odložil šivanje, se napravil in kaj kmalu je tiščala sirota v roki dva zavojčka z dišavama, kojih imena si bo sigurno zapomnila do konca odmerjenega ji življenja.

Mohor ji je zabičaval, naj se nikjer ne obotavlja. Gre na mrak in nov sneg obetajo nemirno podeči se oblaki. Na edinem križpotu ne daleč od doma naj ne hodi v temi skozi sicer ozki gozd, v kateremu grozi še odraslemu zablodati. Hosto naj obide na desno in bo preko brvi doma.

Solznih oči je čul usmiljeni mož zahvalo z obljubo, da bo naprosila ob priliki očeta, ki mu bo sigurno vrnil tako čudno zgubljeni seksar.

Mohor je krenil nazaj. Julčka je odkrevala domu, polna hvaležnosti, da je naletela vsaj na enega človeka, ki ji je skazal največjo dobroto v skrajni sili. Čakal jo je sicer hud odgovor pred mačeho, kod se je mudila tako dolgo, a kaj to v primeri s prvotno grozečim popolnim neuspehom. Sklenila je, da

bo povedala vse po resnici. Oče jo bo že zagovarjal in ščitil na sveto noč.

Lahka ji je bila pot, čeravno se je mračilo z vso naglico, ker je že pričelo snežiti in je vrtuljil veter snežinke v kolobarjih. Brez vsake utrujenosti je bila prišepala na križpot, od koder bi se naj po Mohorjevem nasvetu ognila gošče. Ubogala je, zavila na desno krog gozdiča in zašla bolj na celo v sneg. Temnilo se je, a kolikor toliko je še videla, da bo kmalu pri brvi, preko nje in potem še navkreber v Trnovo.

Sneg je naletaval v gostih kosmičih, ki so zastirali vid, pa je le ugotovila s palico, da je tik pri brvi globokostругega potoka. Za brv je bilo pač po eni strani obtesano bruno ter zavarovano z enim držajem za desno roko. Pretipala je hloed in ugotovila na njem led. Previdno je obesila kljuko palice na držaj. Z desnico se je oprijela trdno spodnjega konca palice, sključila še bolj pohabljen nogo in nekako drsala po oledeneli brvi, držeč se z desno roko za palico na držaju in opirajoč se z levico na brv. Itak trhli držaj je bil za lahen oprijem in ne za naslon celega telesa. Do sredine brvi je šlo po sreči. Pri podporniku držaja se je kljuka palice zapletla. Julčka jo je skušala izmotati z obema rokama, pri tem ji je odreklo ravnotežje v nogah. V strahu pred padcem v globino se je oprijela v zadnjem hipu palice, ta je pritisnila držaj, ki se je prelomil in potegnil za seboj v oledenelo strugo nesrečno sirotle. Za njo je še priletel držajev podpornik, kojega žrebelj na gornjem koncu se je zasadil do glave žrtvi v tilnik in končal še trohico življenja, katerega je pustil v telesu padec na glavo.

Na božično jutro so iskali siroto povsod, le pod brvjo ne, ker tamkaj je hodil le malokdo. Šele čevljar Mohor je pojasnil prijatelju pri cerkvi, kaj se je zgodilo njegovemu otroku na poti v vas in kak nasvet ji je dal pri slovesu.

Pobrali so jo seve že dolgo mrtvo iz oledenelega potoka. V nedrijah sta bila skrbno spravljena žafran in muškaplet vsak v svojem papirčku.

Doslej mirnega in pohlevnega Blaža je do dna jeze razburkala opazka žene: »Dobro je, da jo je poklical Bog s tako lahko smrtjo k sebi. Bolje bi bilo, da se je to zgodilo na kak drug dan in ne ravno na sveto noč. Sedaj bodo dolžili mene, da sem jo jaz napodila v smrt.«

Od tega izreka naprej je okušala z obrestmi vred pisana mati pogostokrat od moževe roke, kar je skozi leta na sirov in brezsrčen način posojala nedolžni in po njeni krivdi pohabljeni pastorki.

★

Drenuljeva juha in pečena repa.

Krtinekov Matevž si je prištedil z dreto in šilom prav čedno kočarijo na Tlakah. Preredil je z lahkoto po dva kravja repa in se veselil v zimi dveh

do treh lepih furežev. Dom, živino in posest mu je opravljala preskrbna žena Urša, Matevž je pa pridno šival ter krpal doma in hodil k boljšim gruntarjem na štero.

Krtinekova sta imela vsega pri hiši in še nekaj denarnih prihrankov za stara leta. Ljudje so zavidali brezskrbna zakonca. Kljub odkritemu in zavistnemu blagrovanju iz ust sosedov in prijateljev je dretar Matevž večkrat globoko vzdihnil in razodeval, da ga nekaj vendarle tlači in stiska. In tisto nekaj je bila žena Urša in bridka zavest, da mu ni podarila niti enega potomca.

Res, Uršula je bila delavna liki mra-vlja, a žalibog tudi zadrezasta na mo-ža in vse pri hiši ter gospodarstvo je moralo biti po njenem. Matevž je ga-ral in lezel v dve gubi na trinožnem čevljarskem stolčku; bridko prisluženi zaslužek je moral odrajtovati ženki, sicer ni bilo ljubega miru pri hiši.

Urša ni poznala nobenega priboj-ka. Vse je romalo na stran za ona sta-ra leta, v katerih sta itak živitarila že oba. Kratko in malo: dobri stari Matevž je ječal in se zvijal pod gospo-dujočo peto stiskave — ne naravnost sko-pe žene.

Prekajeno svinjino sta si privoščila le ob največjih praznikih, sicer so jo pa itak navadno razmrcvarili do ne-vržnosti v poletnem času črvi.

Pajki so predli po skrčenem Matev-ževem želodcu, kadar je pokazala pra-tika izza trama na postni dan. Za post sta romali v čevljarja dve na celem svetu najbolj skromni jedi: drenuljeva juha ter pečena repa.

Oh, ta nesrečni dren na lepih Tla-kah! Vsako leto je obrodil kljub spo-mladanski pozebi in drugim uimam! Zrele drenulje je Urša pobrala do zad-nje čmerige. Sušila jih je na solcu in v peči na lesi za postne dneve. Že lepo zrela drenulja je vražje strašilo, kaj šele od vročine zveržena, izsušena do trdega zrna in še enkrat prekuhana ter zametena s koruzno moko!

Kako je s pečeno repo, zna najbolje taisti, ki se je podil med svetovno voj-no po Galiciji ter Rusiji.

Krtinekova Urša se je držala krče-vito vseh starih dobrih in slabih po-deželskih običajev. Med drugo tako za-starelo navlako ji je bila svetost svi-lena poročna obleka z naškrobano platneno pečo. V svilenem krilu je bilo nafavdanih bogznaj koliko metrov siv-kaste svile. Če jo je potegnila nase, je zgledala kakor koš listnjak. V poročni obleki sta korecala Krtinekova k pozni službi božji na Božič in Veliko noč.

Pred leti je bil na Tlakah sv. božični post pri običajni drenuljevi juhi in pe-čeni repi.

Po večerji v mraku je pospravila Ur-ša mizo. Prinesla je izpod podstrešja stari, zakajeni in zaprašeni Betlehem. Očedila ga je, porinila v kot na že pri-pravljena dva žreblja pod križem in Matevž ga je opletal z zimzelenom, bršljanom ter smrekovino. Urša je še razpela iz papirja izsekljano pečo pod jaslice ter navesila na smrekove ve-jice jabolk in orehov,

Po pripravljenem Betlehemu se je lahko skloštural Matevž na toplo peč, med tem ko je pripravljala Urša za oba staro ter preperelo poročno obleko in jo očedeno obesila levo in desno na lesena klina na podbojih pred štibel-cem.

Pri Krtinekovih je bila od poroke ta navada, da je čuval mož s peči dom in smel tudi paliti čuka. Žena pa je pro-ti enajsti uri odklopotala k polnočni-ci. Prebila je v molitvi v cerkvi še pre-ko dveh zgodnjih sv. maš. Po treh sv. opravilih je bila krog sedme ure zju-traj doma. Za kaplanovi dve in za slo-vesno pozno sv. daritev sta se oblekla zakonca poročno. Šele ob dvanajstih je bil obed s svinjsko juho, s krvavimi pečenimi kobasami ter svinjsko pečen-ko s kislim zeljem.

Najstrožji sveto-nočni post je držala škrtljava Urša od drenuljeve juhe in pečene repe na sveti večer do božične-ga opoldne.

Po končanih vseh opravkih svetega večera je vzela Uršo noč z naročilom pred odhodom, naj čuva očka dom s peči pri tobakovem dimu iz čuka, ker petroleja bi bilo škoda čez polnoč.

Prvič od poroke se je nasmehnil Ma-tevž, ko je zaklepal ono zimo za ženo duri na sveto noč. Sedel je za mlačno peč, se zamislil globoko in sklenil: no-coj ali nikoli!

Sosed Gubenšek je kolnil v pred-božičnem tednu pri Krtinekovih in na-pravil veliko skledo krvavic. Pri spo-minu na krvave klobase je bil čevljar resnega mnjenja, da se jih bo totli z nožem in vilicami koj, ko bo odbila stara stenska ura polnoč. Za pravi cerkveni post je mejnik nočna dvanaj-sta ura, če hoče Urša drugo postno postavo, bo tokrat le njena zadeva!

Urše ne bo sigurno domov najman celih osem ur. V tem dolgem času se je lahko naphal Matevž s pečenimi krvavicami liki boben v vsem miru božjem brez zadrezastega ženinega ce-ke-tanja ter zbadanja.

Zakuril je na odprtem ognjišču v iz-bi. Privlekel je izpod sklednjaka glo-boko lončeno skledo za peko. Pripra-vil svežo mast, izmaknil iz celega ku-pa tri najlepše krvave klobase in jih lepo pripravil za pečenje. Skledo s klo-basami je postavil na železni trinož-nik nad žerjavico, si prižgal čuka in prisluškoval v vsem zadovolju sveto-nočni godbi živahno cvrččih treh klobas...

Natančno je počakal na odbitje ure, predno se je lotil tolikanj priljubljene jedi. Ko se je najedel, da bi mu bil lahko bobnal po trebuhu, je začutil nujno potrebo, da bi bilo treba v masti spečeno kri obdržati v želodcu s čim bolj krepkim nego je navadna voda.

Iz svoje škrinje in sicer iz oboda škornja je privlekel steklenko stare slivovke, katero mu je bil podaril za večkratno krparijo stari prijatelj Mar-tinček in je našel priliko, da jo je lah-ko zatajil ter skril pred sokoljimi oč-mi škrtlje Urše.

Potegnil je na dolgo iz slatinšeka in ugotovil, da je pijača res obležana, ker prav nič ne praska po grlu in se pije kot vinska starina,

bo povedala vse po resnici. Oče jo bo že zagovarjal in ščitil na sveto noč.

Lahka ji je bila pot, čeravno se je mračilo z vso naglico, ker je že pričelo snežiti in je vrtuljil veter snežinke v kolobarjih. Brez vsake utrujenosti je bila prišepala na križpot, od koder bi se naj po Mohorjevem nasvetu ognila gošče. Ubogala je, zavila na desno krog gozdiča in zašla bolj na celo v sneg. Temnilo se je, a kolikor toliko je še videla, da bo kmalu pri brvi, preko nje in potem še navkreber v Trnovo.

Sneg je naletaval v gostih kosmičih, ki so zastirali vid, pa je le ugotovila s palico, da je tik pri brvi globokostругega potoka. Za brv je bilo pač po eni strani obtesano bruno ter zavarovano z enim držajem za desno roko. Pretipala je hloed in ugotovila na njem led. Previdno je obesila kljuko palice na držaj. Z desnico se je oprijela trdno spodnjega konca palice, sključila še bolj pohabljen nogo in nekako drsala po oledeneli brvi, držeč se z desno roko za palico na držaju in opirajoč se z levico na brv. Itak trhli držaj je bil za lahen oprijem in ne za naslon celega telesa. Do sredine brvi je šlo po sreči. Pri podporniku držaja se je kljuka palice zapletla. Julčka jo je skušala izmotati z obema rokama, pri tem ji je odreklo ravnotežje v nogah. V strahu pred padcem v globino se je oprijela v zadnjem hipu palice, ta je pritisnila držaj, ki se je prelomil in potegnil za seboj v oledenelo strugo nesrečno sirotle. Za njo je še priletel držajev podpornik, kojega žrebelj na gornjem koncu se je zasadil do glave žrtvi v tilnik in končal še trohico življenja, katerega je pustil v telesu padec na glavo.

Na božično jutro so iskali siroto povsod, le pod brvjo ne, ker tamkaj je hodil le malokdo. Šele čevljar Mohor je pojasnil prijatelju pri cerkvi, kaj se je zgodilo njegovemu otroku na poti v vas in kak nasvet ji je dal pri slovesu.

Pobrali so jo seve že dolgo mrtvo iz oledenelega potoka. V nedrijah sta bila skrbno spravljena žafran in muškaplet vsak v svojem papirčku.

Doslej mirnega in pohlevnega Blaža je do dna jeze razburkala opazka žene: »Dobro je, da jo je poklical Bog s tako lahko smrtjo k sebi. Bolje bi bilo, da se je to zgodilo na kak drug dan in ne ravno na sveto noč. Sedaj bodo dolžili mene, da sem jo jaz napodila v smrt.«

Od tega izreka naprej je okušala z obrestmi vred pisana mati pogostokrat od moževe roke, kar je skozi leta na sirov in brezsrčen način posojala nedolžni in po njeni krivdi pohabljeni pastorki.

★

Drenuljeva juha in pečena repa.

Krtinekov Matevž si je prištedil z dreto in šilom prav čedno kočarijo na Tlakah. Preredil je z lahkoto po dva kravja repa in se veselil v zimi dveh

do treh lepih furežev. Dom, živino in posest mu je opravljala preskrbna žena Urša, Matevž je pa pridno šival ter krpal doma in hodil k boljšim gruntarjem na štero.

Krtinekova sta imela vsega pri hiši in še nekaj denarnih prihrankov za stara leta. Ljudje so zavidali brezskrbna zakonca. Kljub odkritemu in zavistnemu blagrovanju iz ust sosedov in prijateljev je dretar Matevž večkrat globoko vzdihnil in razodeval, da ga nekaj vendarle tlači in stiska. In tisto nekaj je bila žena Urša in bridka zavest, da mu ni podarila niti enega potomca.

Res, Uršula je bila delavna liki mra-vlja, a žalibog tudi zadrezasta na mo-ža in vse pri hiši ter gospodarstvo je moralo biti po njenem. Matevž je ga-ral in lezel v dve gubi na trinožnem čevljarskem stolčku; bridko prisluženi zaslužek je moral odrajtovati ženki, sicer ni bilo ljubega miru pri hiši.

Urša ni poznala nobenega priboj-ka. Vse je romalo na stran za ona sta-ra leta, v katerih sta itak živitarila že oba. Kratko in malo: dobri stari Matevž je ječal in se zvijal pod gospo-dujočo peto stiskave — ne naravnost sko-pe žene.

Prekajeno svinjino sta si privoščila le ob največjih praznikih, sicer so jo pa itak navadno razmrcvarili do ne-vržnosti v poletnem času črvi.

Pajki so predli po skrčenem Matev-ževem želodcu, kadar je pokazala pra-tika izza trama na postni dan. Za post sta romali v čevljarja dve na celem svetu najbolj skromni jedi: drenuljeva juha ter pečena repa.

Oh, ta nesrečni dren na lepih Tla-kah! Vsako leto je obrodil kljub spo-mladanski pozebi in drugim uimam! Zrele drenulje je Urša pobrala do zad-nje čmerige. Sušila jih je na solcu in v peči na lesi za postne dneve. Že lepo zrela drenulja je vražje strašilo, kaj šele od vročine zveržena, izsušena do trdega zrna in še enkrat prekuhana ter zametena s koruzno moko!

Kako je s pečeno repo, zna najbolje taisti, ki se je podil med svetovno voj-no po Galiciji ter Rusiji.

Krtinekova Urša se je držala krče-vito vseh starih dobrih in slabih po-deželskih običajev. Med drugo tako za-starelo navlako ji je bila svetost svi-lena poročna obleka z naškrobano platneno pečo. V svilenem krilu je bilo nafavdanih bogznaj koliko metrov siv-kaste svile. Če jo je potegnila nase, je zgledala kakor koš listnjak. V poročni obleki sta korecala Krtinekova k pozni službi božji na Božič in Veliko noč.

Pred leti je bil na Tlakah sv. božični post pri običajni drenuljevi juhi in pe-čeni repi.

Po večerji v mraku je pospravila Ur-ša mizo. Prinesla je izpod podstrešja stari, zakajeni in zaprašeni Betlehem. Očedila ga je, porinila v kot na že pri-pravljena dva žreblja pod križem in Matevž ga je opletal z zimzelenom, bršljanom ter smrekovino. Urša je še razpela iz papirja izsekljano pečo pod jaslice ter navesila na smrekove ve-jice jabolk in orehov,

Po pripravljenem Betlehemu se je lahko skloštural Matevž na toplo peč, med tem ko je pripravljala Urša za oba staro ter preperelo poročno obleko in jo očedeno obesila levo in desno na lesena klina na podbojih pred štibel-cem.

Pri Krtinekovih je bila od poroke ta navada, da je čuval mož s peči dom in smel tudi paliti čuka. Žena pa je pro-ti enajsti uri odklopotala k polnočni-ci. Prebila je v molitvi v cerkvi še pre-ko dveh zgodnjih sv. maš. Po treh sv. opravilih je bila krog sedme ure zju-traj doma. Za kaplanovi dve in za slo-vesno pozno sv. daritev sta se oblekla zakonca poročno. Šele ob dvanajstih je bil obed s svinjsko juho, s krvavimi pečenimi kobasami ter svinjsko pečen-ko s kislim zeljem.

Najstrožji sveto-nočni post je držala škrtljava Urša od drenuljeve juhe in pečene repe na sveti večer do božične-ga opoldne.

Po končanih vseh opravkih svetega večera je vzela Uršo noč z naročilom pred odhodom, naj čuva očka dom s peči pri tobakovem dimu iz čuka, ker petroleja bi bilo škoda čez polnoč.

Prvič od poroke se je nasmehnil Ma-tevž, ko je zaklepal ono zimo za ženo duri na sveto noč. Sedel je za mlačno peč, se zamislil globoko in sklenil: no-coj ali nikoli!

Sosed Gubenšek je kolnil v pred-božičnem tednu pri Krtinekovih in na-pravil veliko skledo krvavic. Pri spo-minu na krvave klobase je bil čevljar resnega mnjenja, da se jih bo totli z nožem in vilicami koj, ko bo odbila stara stenska ura polnoč. Za pravi cerkveni post je mejnik nočna dvanaj-sta ura, če hoče Urša drugo postno postavo, bo tokrat le njena zadeva!

Urše ne bo sigurno domov najman celih osem ur. V tem dolgem času se je lahko naphal Matevž s pečenimi krvavicami liki boben v vsem miru božjem brez zadrezastega ženinega ce-ke-tanja ter zbadanja.

Zakuril je na odprtem ognjišču v iz-bi. Privlekel je izpod sklednjaka glo-boko lončeno skledo za peko. Pripra-vil svežo mast, izmaknil iz celega ku-pa tri najlepše krvave klobase in jih lepo pripravil za pečenje. Skledo s klo-basami je postavil na železni trinož-nik nad žerjavico, si prižgal čuka in prisluškoval v vsem zadovolju sveto-nočni godbi živahno cvrččih treh klobas...

Natančno je počakal na odbitje ure, predno se je lotil tolikanj priljubljene jedi. Ko se je najedel, da bi mu bil lahko bobnal po trebuhu, je začutil nujno potrebo, da bi bilo treba v masti spečeno kri obdržati v želodcu s čim bolj krepkim nego je navadna voda.

Iz svoje škrinje in sicer iz oboda škornja je privlekel steklenko stare slivovke, katero mu je bil podaril za večkratno krparijo stari prijatelj Mar-tinček in je našel priliko, da jo je lah-ko zatajil ter skril pred sokoljimi oč-mi škrtlje Urše.

Potegnil je na dolgo iz slatinšeka in ugotovil, da je pijača res obležana, ker prav nič ne praska po grlu in se pije kot vinska starina,

Mizico, na kateri je pomivala Urša posodo, je prenesel med podboje v zaprti štibele in postavil na njo žganje, da ga je lahko luckal od časa do časa kar s posegom z roko izza prijetno tople peči. Spomnil se je še pravočasno, da mora štediti s petrolejem, sicer ga bo prevažala stara s kregom, da je kresuril in tratil luč po nepotrebnem.

V svoji škrinji je hranil zvito blagoslovljeno svečo za Svečnico. To je privlekel na dan, ugasnil zakajeno petrolejko, prižgal svečo in jo položil na oni krajec mize proti podboju, na katerem je visela ženina poročna obleka, in sicer tako, da ga ni grizla skakljajoča luč v oči.

Po vseh potrebnih pripravah za najugodnejšo sveto noč je zložil svoje zdelane ude po dolgi klopi ob peči, položil obe roki pod glavo, pušil in čutil prvič po poroki, kako blaženo se da razmišljati v takile samotni sveti noči brez ženskega lintverja.

Od časa do časa se je dvigal z ležega položaja in pil v dolgih — prijetnih požirkih, kakor še nikdar na sveto noč...

Razmišljal je najprej pametno, nato veselo, nadalje že rajsko blaženo in čez nekaj ur povsem zmešano ter razmetano.

Prav nič se ni zavedal, kedaj in kako se mu je umaknila iz glave zadnja misel in je glasno zasmrčal...

Čez precej časa se mu je sanjalo, da ga davi nevidna — grozna roka in da bo ob poslednjo sapo, če ne plane kvišku. Konec strašnih — smrtnih sanj je k sreči udeležil. Sklopotal je z zadnjimi močmi s klopi, potegnil s seboj mizico z do polovice izpraznjeno steklenko in skledo za peko, ki sta se z glasnim truščem razleteči na tleh na drobne kose.

Ropot mizice, ubitega stekla in gline ga je predramil toliko, da je spregledal na mah zanj obupni položaj.

Cela izba je bila polna najgostejšega — morečega dima...

Pomanjkanje zraka ga je natiralo k skrbno zabitemu oknu, da ga je moral prebiti s pestjo, če se je hotel dokopati do odrešilnega oddiha.

Še glavo je potisnil skozi zdrobljeno okno, da si je vsaj nekoliko opomogel za sapo. Vdihaval je sveži zrak in metal iz sebe vsled preobilnih saj neprebavljene krvavice s slivovko vred.

Ko je bil nekoliko pri zavesti in prvi pameti, se je ozrl po vzroku dušičnega dima. Zadržal in zaspal je bil vsled preobilne žgane pijače. Zvita sveča je brez čuječega nadzorstva dogorela do mizice. Vosek se je začel topiti zaradi nezavarovane vročine in raztekati. Tlela in gorela je mizica na več koncih, užigala so se že tla, o ženini židani kikli in beli peči ni bilo nobenih preostankov več!

Odpri je na stečaj vrata na izbi in veži, da je potegnil preprih. Po teh prvih rešilnih ukrepih se je šele lahko lotil gašenja mize, tlečih desk na tleh in podbojev.

Rešil si je sicer v zadnjem trenutku življenje, preprečil za njegov dom največjo požarno nesrečo; a kaj je bila vsa ta obupna gasilna akcija v primeri z do zadnje niti uničeno ženino poročno obleko!

Pospravil in počedil je vse, kar je bil načel ogenj; ženinega svilenega krila in peče ni mogel ustvariti na novo, saj še pepel od zgorele obleke se je bil razkadil po celi izbi.

Ura na steni je odbila šest v jutro, ko se je zavedel do dobra, kako se je spremenila v tako kratkem času blaženo zaspana rajska sveta noč v — pravi pekel za bodočnost!

Za dolgovezna razgrebanja o obupnem položaju ni bilo časa, ker je grozil čez eno uro ženin povrat.

Zaprl je oboja vrata in odšklepetal v drgetincu k dobremu sosedu Gubenšku po zadnjo tolažbo in odpomoč.

Ne bom popisoval, kaka sta bila vrnitev in sprejem Matevža Krtineka na

Janževu po nesrečnih božičnih praznikih v spremstvu soseda Gubenška na lastnem domu.

Toliko je še ohranilo ustno izročilo o nadaljni usodi šoštarja Matevža, da je prebil vse usojene mu še svete noči do smrti pri podmeteni drenuljevi juhi in pečeni repi.

Kovačnica pod Hudim kotom.

Samo toliko so znali, da je prišel Frdacankov Joza nekod iz sredine Kobancev na levem bregu Drave in se naselil kot kovač ob potoku, ki priteče iz Hudega kota ter se izliva v Dravo od desne strani.

Najbrž mu je dala pravico za naselitev graščina Fala. Frdacank, že bolj priljubljen ter samski mož, si je sam pozidal kovačnico. Ko je pokril štirivoglato poslopje, je sam zajezil potok in napeljal vodo po cementnih žlebičih nad kolo, ki je bilo pravo čudo gonilne sile. Zavrtljaje enega vodnega kolesa je znal na enostaven način na pritisk z nogu ali na potegljaj z roko uravnati, da so mu gonili: težko kovaško kladivo, lažje za nakovalo, strugalnik, brus in žrmlje. Radi najboljše izrabe vodne sile ni rabil pri svoji kovaški obrti nobene tuje človeške pomoči.

Frdacankov Joza je bil iskan kovaški mojster za poljedelsko orodje in konje. Povrh je še brzela od ust do ust slava o čudesu njegove kovačnice, katero je ustvaril čisto sam in jo pretvoril v celo tvornico, v kateri je obvladal le en človek brez velikega truda kar pet strojev.

Bliščeča krona Frdacankove tehnične spretnosti je bilo njegovo preizkušeno znanje in požrtvovalnost pri preganjanju vseh mogočih živinskih bolezni. Joza je bil po uspehih pravi živinski dohtar, ki je bil živinorejcem

Podlistek.

Januš Golec:

Po nedolžnem obsojena.

V sredini leta 1901 je po Sp. Štajerskem in sploh po Avstriji vse govorilo in posebno še nemški časopisi so bili zastavonoše v psovanju Slovencev, češ, da smo postali kanibali ali ljudožrci.

Starejši ljudje se gotovo še živo spominjajo, kako se je resnično zgražalo vse, da sta mogla oče in mati podivjati tako, da sta zagršila ljudožrstvo nad lastnim obrokom!

Viničar in njegova družina.

Franc Bratuša in njegova žena Marija sta bila uboga viničarja leta 1900 pri kmetu Predikaku v Preši štev. 19, v župniji Majšperg.

Mož Franc se je rodil pri Sv. Križu pri Rogški Slatini leta 1861 in je bil tje kaj prietojen.

Poročil je leta 1887 deset let starejšo Marijo, rojeno Kolar, iz Medvec pri Majšpergu.

Imela sta tri otroke: Ivano (* 1888), Franca (* 1892) in Marijo (* 1898).

Najstarejša hčerka Ivana ali Hanika je bil nedobrostoren otrok. Ni tvegala doma, šole

se je po možnosti ogibala in najrajši se je — potepala.

Starša sta bila prisiljena, jo navajati s šibo k poboljšanju.

Na velikonočni pondeljek 16. VI. 1900 je Hanika zakurila v votlem kostanju sosedne viničarke Marije Mencinger. Bila je v nevarnosti hiša omenjena.

Upravičeno je Mencingerjeva zagrozila zlobni deklini, da ji bo že pomagala, ko jo dobi v roke.

Hanika se je prestrašila kazni iz rok sosedice ter očeta in je še isti dan pobegnila z doma.

Videli so jo še nekaj dni bližnji in daljni, a kmalu je zginila za njo vsaka sled.

Oče Franc je 26. IV. javil orožniški postaji na Ptujski gori, da je hčerka pobegnila z doma in je starša ne moreta najti. Žandarji so sporočili zadevo ptujskemu glavarstvu, ki je razglasilo izgini Ivane Bratuša v »Uradnem listu«.

Na objavo v »Uradnem listu« ni bilo odgovora od nikoder. Franc Bratuša je bil poklican na sodišče v Maribor, kjer je sodniku povedal, kaj je znal o izginulem otroku. Zapisnik je podpisal in s tem je bila zadeva za oblast končana.

Čisto nov zapletljaj.

Eden od Bratuševih sosedov ga je opozoril na notico v tedaj v Celju izhajajočem listu »Domovina«. V časopisni novici je bil poziv, da so našli v gozdu pri Špilju vsled lakote umrlo, kakih 10 let staro dekline in nikomur ni znano, odkod bi bila.

Radi te notice se je obrnil Bratuša v pismu na župnika v Špilje, naj mu sporoči, kako in kaj je z najdbo mrtve deklice. G. župnik mu je hitro odgovoril, naj se pripelje sam v Špilje. Tamošnji grobar je v s rho prepoznanja slekel truplo najdene in hrani obleko nekje v mrtvašnici.

Bratuša se je peljal v Špilje. Z grobarjem sta pregledala ničvredno capje in Bratuša je izjavil proti svojemu prepričanju, kakor je pozneje priznal, da je obleka last njegove hčerke.

Grobar ga je še peljal k orožniku, ki so zabelčili, kedo je mrtva neznanka in kedo jo odnesel njeno obleko.

Zadeva dobiva zagonetno lica.

Marca 1901 je zvedel Anton Šesko, tedaj župan pri Sv. Trojici v Slov. goricah, da je zginila neznano kam 10letna Alojzija Vesenjaj, nezakonska hči Terezije Holc, roj. Vesenjaj, viničarke v šentlenarškem okraju. Nadaljne